

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศัพท์ทางไสยศาสตร์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน

- ก -

กำจัดทองแดงหิน กำจัดคือแม่คของไม้ตระกูลส้ม ขนาดพริกไทย กำจัดทองแดงหินเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง ทำให้อยู่ยงคงกระพัน ตามเนื้อเรื่องกล่าวว่าทหารท้าวกรุงกาบางอกร้อยองคค์วยกำจัดทองแดงหิน

กำบัง คือบังซ่อน มนต์กำบังหรือมนต์กำบังตา คือมนต์ที่ทำให้ผู้อื่นไม่เห็นตัว/ถึงตอนขุนแผนบังพวกขุนช้างมิให้เห็นนางวันทอง มนต์นั้นอาจะมีว่า

"พุทฺธัง สัตฺตริคฺคณฺมหาปกาโรัง สรวณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สัตฺตริคฺคณฺมหาปกาโรัง สรวณัง คัจฉามิ

สังฆัง สัตฺตริคฺคณฺมหาปกาโรัง สรวณัง คัจฉามิ"

กริถิ อาจารย์เจือ สตะเวทิน อธิบายว่าเป็นอภิมงคล แปลว่าคาถา มีปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนพลายงามเรียนวิชาจากตำราของบิดาว่า "หัวใจกริถิอิทธิเจเสณห์กล"

กำแพงเพชร คือพระเครื่องรางชนิดหนึ่งมีอีกชื่อว่าพระกำแพงเขยง เป็นพระพุทธรูปปางลีลา ตามเรื่องขุนช้างขุนแผนกล่าวว่าเครื่องรางของขุนช้างชนิดหนึ่งคือพระกำแพงเพชร

กุมารทอง คือเด็กที่ตายพราย คือตายในท้องพร้อมกับมารดาซึ่งมีผู้ใช้คาถาอาคมแหวะเอาร่างออกมาจากครรภ์ศพมารดา โดยใช้มีดหมอที่ปลุกเสกด้วยพระคาถาเป็นเครื่องแหวะ แล้วนำไปประกอบพิธีอย่างศพเด็กนั้น กุมารทองนี้ผู้เป็นเจ้าของสามารถให้ทำการต่าง ๆ ได้ (คูสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๓ หน้า ๑๔๒๘-๑๔๒๙)

^๑ นายทูลฯ ณ เมืองไซกุ (เมือง... นคร...) และพระยาสุพรรณสุนทร (พระวิกรม-
มาตรา), เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔), หน้า ๑๔๐.

- ข -

ขมิ้นผง เป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง ขุนช้างมีพระที่ท้าวขมิ้นผง เป็นเครื่องรางป้องกันตัว
ชาวสารเสก คือชาวสารที่ผ่านการรายมนต์ให้ศักดิ์สิทธิ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นต่อไป

เช่นปราบผี ดังตอนขุนแผนปราบพราภของขุนช้าง เป็นต้น

ขี้ผึ้งปากผี คือขี้ผึ้งที่ทอเงินบาทใส่ปากศพ มีสายสิญจน์ผูกโยงสำหรับสัปเหร่อดึงออกมาเป็น
คางจางเวลาเผาศพ ตอนเถรชวาคทำเสน่ห์ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เถรชวาคใช้
ขี้ผึ้งปากผีประกอบในการทำพิธีด้วย

เข็มขัดชมองโชมก คือเข็มขัดถักด้วยหนังสัตว์ชนิดหนึ่ง

เขี้ยวงา แก้วตาสีดำ เป็นเครื่องรางใช้ในการอยู่ยงคงกระพัน

ไขคันทองแดง เครื่องรางชนิดหนึ่ง ตามเนื้อเรื่องกล่าวว่าขุนช้างมีลูกไขคันทองแดง เป็น
เครื่องราง

✓ ไขเบ็ดเป็นหิน คือไขเบ็ดที่เป็นหิน ถือว่าเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง ตามเรื่องขุนช้างขุนแผน
กล่าวว่าขุนช้างมีไขเบ็ดเป็นหินเป็นเครื่องรางสำหรับให้อยู่คงกระพันชาตรี

- ค -

คัมภีร์พุทธเทพพระเวทมนต์ คือตำราที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถา มีปรากฏในตอนพลายงาม

เรียนวิชาจากตำราของขุนแผนผู้บิดา

แคล้วคลาด ปลอดภัยจากอาวุธที่มาทำลาย

✓ คาถาอาคม อักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้นซึ่งเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับเร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตาม
กรรมวิธีก็จะเกิดความศักดิ์สิทธิ์ก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ตามปรารถนา คาถาจึงมีหลาย
อย่าง เช่น คาถาถอนโสมบัสต์ คาถาฆ่าลวดลาย คาถาปลุกตัว เป็นต้น (ดูสารานุกรม
ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๕)

* คาถาฆ่าลวดลาย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามนต์ฆ่าลวดลาย มีปรากฏในคอนไขท้าวเสน่ห์หรือท้าว
ให้เมตตาในหนังสือประเพณีเก่าของปรีชญานันท์ว่าคงจะใช้คาถา "น น ม อ อ
น เมตตา โม น ม อ อ โมกขณา พุทธ น ม อ อ ฐา ยินดี ย น ม อ อ
ย เอ็นดู บิดาค้ำชู มารดาอุปถัมภ์ พุทธิ์ เคลิ้มจิต รมณ์ เคลิ้มใจ สัจจันท์ หลงไหล
ตั้งใจรักกุ สัพพสิทธิ์ ภาวนตุ เม"

คาถาปลุกตัว เป็นคาถาปลุกคาถาอาคมในตัวให้ประสิทธิ์ขลัง หรือใช้ปลุกของขลังก็ได้ คาถาปลุกตัวมีหลายแบบ แบบหนึ่งมีความว่า "โอมปลุกมหาปลุก ปลุกรูปมะขันธโท ปลุกนามมะขันธโท เวทนาขันธโท ธาตุพุทธโท อิติริทธี หายะพุทโธ มะอะอุ อิติริทธีธา" ภาวนาลูบหาขึ้นจากปลายเท้าถึงศีรษะ ๓ ทีหรือ ๗ ที

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีปรากฏถึงตัวอย่างในคอน ขุนแผนทำพิธีบิณฑบาตปลุกตัวก่อนเข้าจับพระเจ้าเจียงใหม่

คาถาดอนโอบสัด คือคาถาที่เป่าไปไหนมันก็อีกฝ่ายหนึ่งเสื่อม

คาถาปลุกเครื่อง คือเป็นคาถาใช้ปลุกเครื่องรางของขลัง

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีปรากฏการใช้ดังตัวอย่างในคอนขุนแผนหลายชุมพล ปลุกเครื่องก่อนไปรบกับพระไวย เป็นต้น

✓ เครื่องรางของขลัง คือของที่มีดีว่าป้องกันอันตราย ยิ่งพันไม่เข้า

เครื่องฮาน บางครั้งหมายถึงเครื่องรางของขลัง

มีปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน เช่นคอนพลายแก้วจะไปรบ และคอนกล่าวถึง นายเคชกระดุกคำ หรือหมื่นหาญ

- จ -

จิ้งจก คือมนต์เสกให้งูไต่ตัว ชะงัก หรือตกตลิ่ง ในหนังสือตำราไสยศาสตร์ของนายอนันต์ คณานุรักษ์ว่า พระคาถามหาจิ้งจกมีดังนี้ "อะ อี อุ ฐะ ฯ ภาวนาทุกคืนเพิ่มความขลัง ถ้าศัตรูจะมาทำร้าย อธิภาวนาตวาดไป ศัตรูตกใจหยุดอยู่กับที่เดินไปมาไม่ได้" *

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีตัวอย่างดังตอนที่กล่าวถึงว่าเพชรแก้วศึกษาวิชาต่าง ๆ กับสมภารคงวัดแค

* อนันต์ คณานุรักษ์, ตำราไสยศาสตร์ (พระนคร : วันชาติการพิมพ์, ๒๕๐๒),

- ก -

✓ คาบฟ้าพื้น เป็นคาบของขุนแผน คาบนี้มีความหมายว่าถ้าเอาออกใช้เมื่อใดฟากฟ้ายังต้อง
สะกุงสะเทือนเพราะอำนาจของคาบนั้น การทำคาบฟ้าพื้นลำบากมาก เริ่มตั้งแต่
หาโลหะจะตีคาบเลขที่เคียว มีการถือเคล็ดหลายอย่างด้วย นับเป็นคาบศักดิ์สิทธิ์
สี่เขี้ยวเหมือนปีแมลงทับ คมกริบ

- ค -

✓ กระจกruk คือเครื่องรางมีรูปเป็นแผ่นโลหะที่แผ่แล้วม้วนกลม ๆ ลงคาถาอาคม มายากกรใ
เรื่องขุนช้างขุนแผน เช่น เกรซวาก พรายงาม จะมีกระจกเป็นเครื่องรางอย่าง
หนึ่ง ขุนช้างก็มีกระจกโทนของอาจารย์คงเป็นเครื่องราง
คำรับใหญ่ คือคำราเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาอาคม
ในเรื่องขุนช้างขุนแผน เกรแล้วศึกษาเวทมนต์คาถาอาคมจากคำรับใหญ่ของอาจารย์
ด้วย ดังกลอนว่า "ยังแต่สมุคคำรับใหญ่ พันแต่หัวใจพระคาถา"

- ด -

ถอนอาถรรพ์ คือการแก้เวทมนต์ที่ประทุษร้ายของอีกฝ่ายหนึ่ง
เจ้าพราย คือชื่อเด็กที่เชิงตะกอนเผาผี ใช้ในพิธีทำเสน่ห์ ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีปรากฏ
ตอนเกรซวากทำเสน่ห์

- บ -

บัตรพลี คือเครื่องเช่นสรวงสังเวปีในการ เช่นผีหรือบวงสรวงเทวดา โดยการเอาอาหาร
ไปวางไว้ให้ แล้วกล่าวคำหรือคาถาเป็นขอและอ้อนวอนผีให้ช่วยให้สมความปรารถนา
✓ บัตรพลีในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีหลายตอน เช่น ตอนปลุกเสกหุ่นหญ้า หรือปลุกเสก
เครื่องราง เป็นต้น

ใบรักซ้อน } เป็นใบไม้ที่ใช้ในพิธีทำเสน่ห์ และทำให้ผู้ที่รักกันต้องพลัดพรากจากกันโดยถือเคล็ด
ใบเต้าร้าง } ของชื่อใบไม้คือรักซ้อน และร้างซึ่งแปรมาจาก "ร้าง" มีปรากฏในตอนเกรซวาก
ทำเสน่ห์

- ป -

ปัดมั่ง คือชื่อคาถาอาคมที่เริ่มบทด้วยตัวนะ เช่น นะ มะ อะ อุ หรือโนโม พุทธายะ เป็นคาถาทำให้คนรักมักใจ เขียนบนฝ่ามือ แล้วผัดหน้าหรือใช้เสกเป่าก็มี (ดูเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน คัมภีร์มหาพุทธาคมและสมบัติแก้ว)

ปรอทแร่ เป็นวัตถุเครื่องรางอย่างหนึ่ง บางทีอยู่ในรูปของพระปรอท (ดูสมบัติแก้ว หน้า ๒๘๑) มีปรากฏเป็นตัวอย่างในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนเงรชวาคเตรียมเครื่องรางไปรบแก่แคนพลาญชุมพล และตอนขุนช้างเตรียมเครื่องรางออกตามขุนแผนและนางวันทอง

ประจำ คือเครื่องรางมีลักษณะเป็นรูปทรงกลมๆที่ร้อยด้วยเชือกเป็นวง มักใช้เข้าพิธีบริกรรมภาวนาค้วย

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีปรากฏเป็นตัวอย่าง ในตอนเงรชวาคเตรียมเครื่องรางไปแก่แคนพลาญชุมพล และตอนขุนแผนและพลายงามเตรียมเครื่องรางจะไปรบกับทัพพระเจ้าเชียงใหม่ เป็นต้น

ปลุกตัว คือการเข้านั่งสมาธิและบริกรรมคาถา เพื่อให้อยู่คงกระพันชาตรี มีตัวอย่างปรากฏในตอนที่พลายงามและขุนแผนจะเข้าจับพระเจ้าเชียงใหม่

ปลุกเครื่อง คือการเข้านั่งสมาธิและบริกรรมคาถา เพื่อให้เครื่องรางคงความขลังและศักดิ์สิทธิ์ มีตัวอย่างปรากฏในตอนก่อนที่พลายงามและขุนแผนจะเข้าจับพระเจ้าเชียงใหม่

แป้งผง หมายถึงแป้งที่ผ่านการปลุกเสกแล้ว ใช้ทาหน้าทำให้มีเสน่ห์และทำให้ผู้อื่นเมตตา

ในคอมพลาญงามจะเข้าทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้นางวันทอง พลาญงามใช้แป้งผงลงยันต์เทพนิมิตผัดหน้าเสียก่อน

- ฉ -

ดวงคินสอ เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าดวงอิทธิเจ (อิทธิเจ แปลว่ารูปสำเร็จ) เป็นดวงที่มีอำนาจเป่าไปถูกใครหรือให้ใครกินก็ทำให้เกิดความรักต่อเจ้าของดวง

ผ้าประเจียด เป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง ทำให้อยู่คงกระพันมีทั้งผ้าประเจียดประทุพระ และผ้าประเจียดลงยันต์ คือถ้านิยมแล้วคลากก็ไชยันต์แล้วคลาก เป็นต้น

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนขุนแผนพลาญงามจะไปตีเชียงใหม่ ทั้งสองคนมีเครื่องรางที่เรียกว่าผ้าประเจียดไปด้วย

- ๘ -

ฝนจันทร์ คือของที่ทำให้มีเสน่ห์และทำให้ใครเมตตา นายตำรา ณ เมืองใต้ และ
 กาจจนาคพันธ์ อธิบายว่า "คงเป็นฝนแก่นจันทร์เจิมหน้า ไข่คาถา นะ หน้าทอง
 นีวมองกายา หึงงายทั่วหน้า เมตตาปราณี ธาณินดี ยะเอื้อนกุ คือตัวกู เวสสันดร
 ราชา นียบิคตานะ ประสิทธิ์เม แล้วเอาน้ำมันลูบไล้ทาตัว หรือไม้กัณฐกทาตัวด้วย
 ไข่คาถา โอมสิวลี จะ มหานามัง อินทาเทवासะ พรหมะกา เทวามนุสสะปุริโต
 อิตถิมิยัง ลากัง ภิวัสสเท ดังนี้"

- พ -

พยนต์ คือสิ่งที่มีทรงวิหยาคมเสกให้มีชีวิตขึ้น เช่น พยนต์ และเรียกการเสกนั้นว่าผูกพยนต์
 หรือผูกภาพยนต์

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน มีปรากฏดังตัวอย่างในตอนที่กำลังกล่าวถึงวิชาที่เฒ่าแก้ว
 พระเครื่องราง เรียกย่อ ๆ ว่าพระเครื่อง ได้แก่พระพุทธรูปที่นับถือว่าเป็นเครื่องป้องกัน
 อันตราย มีขนาดใหญ่พอที่จะเก็บไว้กับตัวได้

พระปรอท หมายถึงพระฉิ่งปรอท เป็นพระเครื่องรางชนิดหนึ่ง

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีกล่าวถึงในตอนที่ขุนช้างจะออกตามขุนแผนและนางวัน
 ทอง ขุนแผนเตรียมเครื่องรางต่าง ๆ เป็นต้น

พราย หมายถึงภูตผี

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน มีปรากฏในตอนที่กำลังกล่าวถึงพรายของขุนแผนติดตาม
 ขุนแผนไปในที่ต่าง ๆ และตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างต้องเผชิญกับพรายของขุนช้าง
 เป็นต้น

พิชัยสงคราม ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีกล่าวถึงตำราพิชัยสงคราม ซึ่งเป็นตำราว่าด้วยกล-
 ยุทธ์ และวิธีการเอาชนะในสงคราม ในตำราพิชัยสงครามนี้มีเรื่องเกี่ยวกับไสย-
 ศาสตร์อยู่บ้าง

- ก -

ภควัม หมายถึงชื่อพระเครื่องรางอย่างหนึ่ง มีระหัดถ์คว่ำหน้า และปิดทวารทั้งเก้า ถือว่ากันอาวุธได้ทั้งหมด ชุนข้างมีเครื่องรางคือภควัมนี้ตั้งปรากฏในตอนชุนข้าง เกรียมจะออกตามชุนแผนและนางวันทอง

- ม -

มงคล ค่ายที่ทำเป็นวงสำหรับสวมศีรษะ เพื่อเป็นสิริมงคล

มนต์กำบังตา กูกำบัง

มิดหมอ คือมีคักคักสิทธิ์สำหรับใช้ในพิธีขับไล่ผีหรือปราบศัตรูที่มีอำนาจพิเศษ (คู่อำนาจจิตของหลวงวิจิตรวาทการ)

- ย -

ยันต์ รูปต่าง ๆ เขียนบนแผ่นโลหะ ฝา ภาส และลงอักขระหรือเลขี่ใช้เป็นเครื่องราง โดยปริยาย หมายถึงสิ่งที่มีหลายเช่นนั้น

รูปที่เขียนเป็นรูปสามเหลี่ยมก็มี สี่เหลี่ยมก็มี (ดูเพิ่มเติมจากหนังสือคัมภีร์มหาพุทธาคมของแพทย์ สาริกบุตร) ยันต์มีหลายชนิดเช่น ยันต์ราชะ เป็นต้น

ในเรื่องชุนข้างชุนแผน ตอนชุนแผนทำกุมารทอง ชุนแผนใช้ยันต์นารายณ์แดง-คฤหิ ยันต์ราชะ ยันต์นารายณ์ และยันต์นางพระธรณี (ดูเพิ่มเติมจากเรื่อง "เครื่องรางของขลัง" หนังสือพระเครื่องราง หน้า ๘๒-๘๕) และตอนที่กล่าวถึงชุนข้างมีเครื่องรางต่าง ๆ มียันต์ราชะ เป็นต้น

ยังไม่ออก คือการคลาดแคล้วอาวุธอย่างหนึ่ง โบราณมีกนิยมคาถา "นะอุค โมอัค พุทบัค ฐาปิค ยะสุญหาย นะโมพุทธายะ"

- ล -

ลงยันต์ เขียนตัวเลขหรือตัวอักษรในแผ่นโลหะหรือผ้า

ลมกลา: ลมจันทรถลา ลมหายใจเข้าออก ในทางไสยศาสตร์ เวลาจะออกเดินทางไปทำกิจ
ต่าง ๆ เขาจะตั้งสมาธิคิดว่าลมหายใจกลองทางรูจมูกไหน ถ้ากลองขวา ก็ยกเท้า
ขวาออกก่อน กลองซ้ายก็ยกเท้าซ้ายออกก่อน

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีปรากฏในตอนขุนแผนและพलयงามจะเข้าช่วยแก้พระ
ท้าวหน้า และตอนพलयงามจะขอพระราชทานอภัยโทษให้นางวันทอง

ลูกสะกด คือลูกตะกั่วลงเลขยันต์ลูกเสก มีรูไขเชือกร้อย พलयแก้วใช้ลูกสะกดเป็นเครื่อง
ราง (ดูในหนังสือวิสาสะ ของสตีต เสมานิล)

- ว -

วาน คือชื่อพันธุ์ไม้พวกหนึ่ง ส่วนมากใช้ทำยาและใช้ในทางอยู่ยงคงกระพัน

- ส -

ส่องกระจก คือการจับเส้นที่ตอนขุนแผนจับเส้นที่คือแสดงให้เห็นว่าพระไวถูกเงรชวาคทำ
เส้นที่ ขุนแผนกระทำโดยวิธีส่องกระจกซึ่งเป็นการใช้เวทมนต์เรียกรูปที่มายากรทำ
พิธีผังรูปไว้ให้นมาปรากฏได้ในกระจกเงา ให้ผู้อื่นเห็นด้วย (ดูสมบัติวิ หน้า ๘๘๓)

สะกด คือการใช้ไสยศาสตร์ทำให้หลับ

สะเคาะ คือทำให้ลูกออกมาด้วยคาถาอาคม เช่น สะเคาะกลอน สะเคาะเกราะห
(ดูสมบัติวิ หน้า ๘๘ และวรรณคดีวิจารณ์ หน้า ๓๐๖)

สัก คือการเอาของแหลมจุ่มหมึก แทะตามผิวหนังให้เป็นอักษรลวดลายหรือเครื่องหมาย
สีต่าง ๆ

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงแสนศรีเพชรกล้าสักเป็นรูปต่าง ๆ เช่น พระ
นารายณ์เพื่อความอยู่ยงคงกระพัน พระนารายณ์เป็นพระเป็นเจ้าสักสี่เหลี่ยมซึ่งเป็น
เครื่องหมายของความยิ่งใหญ่ ราชสีห์เป็นสัตว์ประเสริฐสักขาคือแคง หมายถึง
อำนาจเสือกับหมี่เป็นสัตว์สี่เท้า ซึ่งเป็นสี่สำหรับการสักทั่วไป พระโมคคณาฬนั้น
พระที่นั่งเลงนับถือมาก เพราะมีอิทธิฤทธิ์

สายสัญญาณ คือเส้นค้ายาว ๆ ที่พระถือเวลาสวดมนต์ ถือว่าศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองภัยอันตรายได้
 สุกแต่ค้ายจะไปถึงไหน และทำให้มนต์คาถาที่เสกไว้ขลังยิ่งขึ้น

เสก คือการปลุกของค้ายเวทมนต์ ร่ายมนต์ แล้วเป่าไปยังสิ่งของที่ต้องการให้ศักดิ์สิทธิ์
 เสกแมลงภูให้เป็นคอกจำปา เป็นการทำเสน่ห์อย่างหนึ่งซึ่งเถรชวาโคไซทำให้พระ-
 ไวยหลงรักนางสร้อยฟ้า (อยู่ในหนังสือวิสาสะของ สติชัย เสมานิล)

เสกวาน คือการทำให้วานคงความศักดิ์สิทธิ์และขลัง เพื่อให้อยู่ยงคงกระพัน

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน กล่าวถึงแสนศรีเพชรกลาเสกวานก่อนไปทัพ

เสื่อยันต์ มีลักษณะเป็นเสื่อกลมไม่มีแขนแบบเสื่อชั้นในของหญิงโบราณ แต่มีส่วนค้ายาว
 เลยเอา เสื่อนี้ใช้ผูกค้ายที่หน้าอกแทนรังคัม อีกแบบหนึ่งใช้สวมทางศีรษะคล้าย
 เสื่อกลมธรรมดา มีอักษรเลขยันต์ เช่น ยันต์ราชสีห์ ยันต์พระพรหม ยันมหาอำนาจ
 ยันต์ครอบจักรวาล หน้าหลัง มีคุณานุภาพต้านคงกระพันชาตรี

- ท -

หัวใจพระคาถา คือถ้อยของคาถา เช่น อิติปิโส ย่อว่า อี สวา สุ สะควกแก่การปลุกเสก
 หุ่นผี คือสิ่งที่ถือว่าขลังทำเป็นรูปคน ลงคาถาปลุกเสกให้ผีสิงอยู่ในนั้น แล้วเก็บไว้กับตัว
 ใช้ป้องกันตัวและใช้ให้ทำอะไรต่าง ๆ

เหล็กขนัน ตะปูที่เขาเสกคาถาที่ปิดโลงที่ใส่ศพเด็กตายในท้อง หรือศพหญิงตายทั้งกลม

แหวนพระพิรอด คือแหวนถักค้ายค้าย หรือเชือกลงคาถาอาคมทำเป็นยันต์ แล้วผูกสอดไขว้
 กันเป็นหัว เรียกพิรอด

- อ -

อัญคง คือการทนทานคออาวุธไม่มีอันตรายใด ๆ จากคมอาวุธใด ๆ ค้ายอำนาจของขลัง

อาถรรพ์ คือของที่ลงเลขยันต์คาถาแล้วฝังไว้ในดิน โดยวิธีใส่กลิ่นหอมเสาว เช่น เสาวประคูปาน
 สำหรับป้องกันอันตราย

อาพัต คือการเสกของค้ายการเคี้ยวหรือพ่นให้อีกคนหนึ่งรับไปกิน เช่น อาพัตหมาก ก็ทำค้าย
 เคี้ยวหมากพลงบริกรรม พอไค้ที่ค้ายชานหมากนั้นให้คนที่รับพิธีเอาไปเอง ผู้ที่รับ
 ไปอมจะอยู่ยงคงกระพัน (อาจมีลูกอมหรือพระเครื่องวางซึ่งอมเสกเสียดก่อนแล้วคาย

โหรับไว้กับตัว)

ในเรื่องขุนช้างขุนแผนมี "นั่งนึ่งบริกรรมทำอาพัด" ตอนพลายชุมพลทำพิธีปลุกเสกเพื่อรบกับพระไวย และมีปรากฏในคอนนายจันทร์ปลุกเสกเครื่องรางกอมไปไว้ และตอนพลายชุมพลปราบจระเข้ควย

- อิทธิเจ คือชื่อคาถาที่ใจเขียนบนฝ่ามือแล้วภาวนาเช่นว่า นะ เมตตา โมกขุยา พุทฺธาณี ฌายินดี ยะเอั้นกู แล้วผัดหน้าเป็นคาถาสำหรับเป็นเสน่ห์สำหรับทำให้คนรัก ผงอีกมือคือแป้งผงที่ลงคาถา แล้วผัดหน้าเป็นเสน่ห์ให้คนรัก
- อีคใจ คือเวลากลับลมหายใจไว้คราวหนึ่ง เป็นการตั้งสมาธิให้หายตัวได้
- โองการ คือมนต์หรือคาถาที่มักขึ้นต้นด้วยโอม ส่วนมากเป็นคำไทย แต่มีคำบาลีที่เป็นคาถารวมหนึ่ง ๆ หรือย่อเอาแทรกในคำไทยเป็นแห่ง ๆ (ดู "ไสยศาสตร์," การศึกษาเรื่องประเพณีไทย)
- โอม คือคำเริ่มต้นของเวทมนต์คาถาอาคม บางคราวก็ใช้ลงท้ายอีกครั้งหนึ่ง เท่ากับเป็นการสำคัญให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ในศาสนาพราหมณ์เป็นชื่อรวมพระเป็นเจ้าทั้งสาม คือ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ เข้าด้วยกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ขุนช้างขุนแผน. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๐๗.
- จันทร์ ไพจิตร. ประมวลพิธีมงคลของไทย. พระนคร : วัฒนาพานิช, ๒๔๙๓.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน.
- เจือ สตะเวทิน. คู่มือขุนช้างขุนแผน. พระนคร : การช่างวุฒิสึกษา, ๒๕๐๑.
- . ปาฐกถาเรื่องพระพุทธรูปศาสนากับวรรณคดี. แสดง ณ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย. ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๒.
- ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. กวีโวหาร โบราณคดี. พระนคร : ก้าวหน้า, ๒๕๐๓.
- ชลธีรา สัตยาวัฒนา. "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ๒๕๑๓ อิศำเนา.
- คำรพไชยสงครามคำกลอน. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพลตรี พระยารามจตุรงค์ (เพชร บุณยรัตนพันธุ์) ปีชวด ๒๔๖๕. พระนคร : โสภณพิพรรฒชนากร, ๒๔๖๕.
- เทพประสิทธิ์ (นามแฝง). "เครื่องรางของขลัง," อาณาจักรพระเครื่อง เล่มที่ ๒, (๒๕๑๖), หน้า ๔๒-๔๕.
- แพทย์ สารีบุตร. คัมภีร์มหาพุทธาคม. พระนคร : อุตสาหกรรมกรรมพิมพ์, ๒๔๙๓.
- น.ม.ส. (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์). ยุคกลางในยุโรป. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๑.
- นาค ใจอารีย์. อันเนื่องมาแคววรรณคดี. พระนคร : ครุสภา, ๒๕๐๔.
- นายคำรพ ๗ เมืองไค้ (เปลื้อง ๗ นคร). ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๔๙๔.

นายตำรา ณ เมืองใต้ (เปลื้อง ณ นคร). และกาญจนาคพันธ์ (ขุนวิจิตรมาตรา).

. เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๔.

นิสา วิษพันธ์. "รายงานความก้าวหน้าของการวิจัยโครงการเชื้อถั่วโซกลาง".

อัคราเนา.

ปิ่น มุทุกันต์, พันเอก. ประมวลศัพท์ทางศาสนา. พระนคร : รุ่งเรืองธรรม,

๒๕๐๕.

พิชัยสงครามคำฉันท์. พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, ๒๕๖๐.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครนอกรวม ๖ เรื่อง. พระนคร :

ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๐๑.

มานิต มานิจเจริญ. พจนานุกรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔, พระนคร : เดกคิปป์การนิพนธ์,

๒๕๑๓.

วรวุฑฒพิสิษฐ์, พระ. คู่มือลิลิตพระลอ. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๐๔.

วิจิตรวาทการ, หลวง. มัทจักรยทางจิต. พระนคร : อักษรสัมพันธ์.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พระนคร : สมาคมภาษา

และหนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๐๔.

ศุภร บุนนาค. สมบัติกวี. พระนคร : ๘ทุ่งศึกษา, ๒๕๐๓.

ส.ศิริ (นามแฝง). "รายงานนิมิตภาษาและหนังสือ," สตรีสาร, ๒๘ พฤศจิกายน

๒๕๑๕, หน้า ๑๔.

สถิตย์ เสมานิล. วิสาสะ. พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๑๓.

สารานุกรมประพันธ์, หลวง. ชุมนุมสิ่งศักดิ์สิทธิ์. พระนคร : รวมสาส์น, ๒๔๘๖.

สำนวน งามสุข. เกร็ดจากวรรณคดี. พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๐๔.

สุนทรภู่. นิทานกำกลอนสุนทรภู่. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๐๑.

_____ . พระอภัยมณี. พระนคร : ศิลปาบรรณาคาร, ๒๕๐๘.

สุเทพ สุนทรเกสซ์. สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑.

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. "พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์".
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ๒๕๑๓ อักษรำเนา.

เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒,
พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๔.

_____ . การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์.
พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๗.

_____ . "กุมารทอง," สารานุกรมไทยฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม ๓ (๒๔๘๘-๒๕๐๒), ๑๔๒๘-๑๔๒๙.

_____ . "คางคก," สารานุกรมไทยฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม ๕ (๒๕๐๕-๒๕๐๖), หน้า ๓๐๓๗.

_____ . ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่อง
ประเพณีไทย. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๕.

_____ . ศาสนาเปรียบเทียบ. พระนคร :
รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒.

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป (พระยาอนุমানราชชนและพระสารประเสริฐ).
ลัทธิของเพื่อน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๐๐.

หริศ เรืองฤทธิ์. "เครื่องราง," สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน,
เล่ม ๕ (๒๕๐๕-๒๕๐๖) ๓๖๘๓-๓๖๘๔.

_____ . วรรณคดีไทยเล่ม ๑. พระนคร : วัฒนาพานิช, ๒๔๘๕.

อนันต์ คณานุรักษ์, "คติธรรมของท่านเจ้าคุณญาณโมลี," หนังสือตำราไสยศาสตร์.
พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ต.หลวงสุทธิสาแดง ค.ม. ณ เมรุวัด
โสมนัสวิหาร ๑ มิถุนายน ๒๕๑๒. พระนคร : วันชาติการพิมพ์, ๒๕๑๒.

ภาษาอังกฤษ

- Bacon, E.E. "Witchcraft," Encyclopedia Americana.
New York : Americana Corporation, 1829. pp.74-75
- Barker, Kenneth. "Magic and Religion," Philosophy of
Literary Form. New York : Vintage Books, 1957.
- Frazer, J.G. The Golden Bough. Vol.I. London :
Macmillan & Co Ltd., 1960.
- Macdonell, Arthur. A History of Sanskrit Literature.
London : William Heinemann Ltd., 1925.
- "Magic," Everyman's Encyclopedia ; edited by Athelstan
Rigdway 3 rd ed. 8 (1949-1950), p.666.
- "Superstition," Encyclopedia of Religion and Ethic;
edited by James Hasting. XII (1921), 120-122.
- Upadhyaya, Ganga Prasad. Superstition. Allahabad :
Arya Samai Chowk, 1941.
- "Witchcraft," Encyclopedia Britanica ; 23 edited by
John V. Dodge (1953) pp. 686-687.

ประวัติการศึกษา

เรืออากาศโทหญิง ทศนีย์ สุจินะพงษ์ ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๐ จากนั้นได้เข้าศึกษาต่อในแผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะที่ศึกษาต่อได้รับราชการในตำแหน่งอาจารย์ผู้ช่วยกองวิชาอักษรศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองการศึกษาโรงเรียนนายเรืออากาศ กองทัพอากาศ เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๑ จนกระทั่งปัจจุบันนี้.

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย